

ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

III-IV КОНГРЕС СХОДОЗНАВЦІВ

до 150-ї річниці від дня народження Агатангела Кримського

Частина I

23–24 грудня 2020 р.

Видавний дім
«Гельветика»
2020

НАУКОВИЙ КОМІТЕТ:

Володимир Казарін – професор (Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського);
Олексій Хамрай – професор (Інститут сходознавства імені А. Кримського НАН України);
Ольга Мавріна – доцент (Інститут сходознавства імені А. Кримського НАН України);
Marzea Godzinska – PhD (University of Warsaw);
Уміт Ілдиз – PhD, доцент (Посольство Республіки Туреччина в Україні, атташе з питань освіти);
Костянтин Комісаров – PhD, доцент (Київський університет імені Бориса Грінченка);
Ірина Дрига – PhD, доцентка (Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського);
Мехмет Челенк – PhD, доцент (Університет Улудаг);
Озкул Чобаноглу – PhD, доцент (Університет Хаджеттепе);
Ібрагім Шахін – PhD, доцент (Егейський університет);
Хакан Киримли – PhD, доцент (Університет Бількент);
Наріс Сейдаметова – PhD, доцент (Стамбульський університет);
Таміла Сеітг'яєва – PhD, старший викладач (Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського).

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Бессараб Олександр Володимирович – в.о. завідувача кафедри східної філології ННІ філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;
Дрига Ірина Миколаївна – доцентка кафедри східної філології ННІ філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;
Сеітг'яєва Таміла Решатівна – старший викладач кафедри східної філології ННІ Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;
Колега Юрій – інспектор кафедри східної філології ННІ філології та журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Т 66 III-IV Конгрес сходознавців (до 150-ї річниці від дня народження Агатангела Кримського): Збірник матеріалів м. Київ, 23–24 грудня 2020 р. – Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2020. – Ч. 1. – 184 с.

ISBN 978-966-992-356-1

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на III-IV Конгрес сходознавців (до 150-ї річниці від дня народження Агатангела Кримського), який відбувся на базі Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського 23–24 грудня 2020 р.

УДК 008(1-11)(063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ДАВНІЙ СХІД

Stephan Theilig

A linked history. Brandenburg-Prussia
and the Islamic worlds in Eastern Europe..... 8

Гахреманіфар Навід, Петрова Озель Л. П.

Персоналії лікарів Давнього Ірану: етнокультурний аспект 9

Дергачева Л. В., Зайончковський Ю. В.

О находке дирхема Хана Ногая
в Арцизком районе Одесской области..... 13

Іванова Т. Ю., Беляєва К. О., Маснюк В. Р.

Сучасні підходи до вивчення проблем історії Сходу
у шкільному курсі всесвітньої історії 16

Кравець М. С.

Інформаційний формат культури Давнього Сходу:
аксіологія проблеми 20

Лікарчук Д. С.

Легізм як чинник централізованої монархії..... 22

Мельник М. Т.

Символізм в костюмі Стародавнього Єгипту..... 25

Панишко С. Д.

Технологія таджину на території північних регіонів України
у XIV – XV ст. як кулінарний спадок Золотої Орди 29

Предеина М. Ю.

Государство и революция в Китае:
очерк с точки зрения культурной традиции 32

Тарасенко М. О.

Пам'ятники Стародавнього Єгипту в музеях України:
історія формування та сучасний стан 36

Ян Чжуан

Зародження школи танцю у Китаї..... 41

НАПРЯМ 2. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА КРАЇН БЛИЗЬКОГО І СЕРЕДНЬОГО СХОДУ

Агай Кухи Амин

Кашкайцы и их музыкальная культура 43

Жуйкова М. В.

Динаміка наукового мовлення Агатангела Кримського
в аспекті кодифікації української мови у першій третині ХХ ст. 45

Kolomiets O. M., Ponomarov P. K.

Turkish cuisine as a macro sign of Eastern culture 48

Куцаєва Т. О.

Фрагмент бібліотечної колекції А. Кримського
в бібліотечному фонді НМІУ 51

Мазепова О. В.

Концепт *āberu* («честь», «гідність»)
як регулятор комунікативної поведінки носіїв перської мови 55

Мозгова Н. Г.

Знаково-символічна специфіка східної та західної мовних епістем 58

Сидорчук Т. М.

Архів Омеляна Пріцака як джерело вивчення вітчизняного
та світового сходознавства 62

Скразловська І. А.

Традиції суспільної ієрархії у турків
на матеріалі турецьких антропонімів..... 66

Сопільняк С. В.

Стереотипи поведінки в перському лінгвокультурному просторі
(на матеріалі народних прикмет і забобонів
із компонентом نازر *nazr* «обітниця») 70

Стельмах М. Ю.

Історико-культурне підґрунття сучасного статусу перської мови 72

НАПРЯМ 3. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА КРАЇН АЗІАТСЬКО-ТИХОООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

Барштейн В. Ю.

Європейські дослідники флори і фауни країн
Азійсько-Тихоокеанського регіону в медальєрному мистецтві 75

Костанда І. О.

Традиційний текст як носій стилістичної кодифікації
(на матеріалі наукової праці Яо Ная (姚鼐) «Компіляція стилістичних
форм стародавнього тексту» («古文辞类纂»))..... 80

Метельська Ю. А.

Періодизація індонезійської поезії ХХ століття 81

Накевхрішвілі О. А., Малюта І. А.

Регіональна інтеграція в АТР:
всеохоплююче регіональне економічне партнерство 86

Новікова О. В.

Китайська «зелена кераміка» цінці доби Північна Сон у Національному
музеї мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків..... 88

**НАПРЯМ 4. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА КРАЇН
ЄВРАЗИЙСЬКОГО СТЕПУ**

Березінська О. В.

Взаємодія народів Північного Причорномор'я..... 93

Бубенок О. Б.

До питання про обставини виникнення рухомого конярства
у степах Євразії..... 96

Латиш Ю. В.

Особливості модернізації Республіки Казахстан..... 98

Мачай О. О.

Шлях Монголів Ільханату від язичництва до ісламу (XIII ст.) 102

Смирнов О. І., Кузовков В. В.

Острів Березань на шляху «з варяг у греки»
(за матеріалами археологічних досліджень 2007-2016 рр.) 105

Тищенко К. М.

Дербентський вектор українських мовних контактів 108

Тортика М. В.

Концепция «серединного мира» Евразии
в трудах В. И. Ламанского 112

Chalyi A. O.

Was an Ottoman sultanate a colonial empire? 115

НАПРЯМ 5. КРИМ: ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА ТА СУЧАСНІСТЬ

Аблаева У. О.

Орнаментированный текстиль крымских татар:
история и перспективы исследований 119

Дочу А. Р.

Кримськотатарські лексичні запозичення в українській мові
(на матеріалі етимологічного словника української мови) 123

Кочерга С. О.

Ескізи мусульман в кримському тексті
українських письменників-модерністів 127

Малежик Д. І., Негін К. С.

Діяльність кримського архієпископа Луки
в період апогею сталінізму (1945-1953 рр.) 129

Пилипенко В. М.

Образ кримських татар у творчості Мартина Пашковського 132

Письмак Ю. О.

Віддзеркалення мотивів давньоіндійського зодчества
в обрисах палацу М. С. Воронцова в Алушці 135

Пупурс І. В.

Слов'янські варіанти романтизованого Кримського 139

Сковпій О. С., Бібік Н. С.

Роль кримськотатарської діаспори в суспільно-політичному житті
Османської імперії/Туреччини (XVIII-XX СТ.) 141

Фараносова М. В.

Ставлення кримських татар до окупації Криму
та незаконного референдуму 16 березня 2014 р. 144

Федчук О. Б.

Держава Сефевідів у політичній візії Кримського ханства 147

Храбан І. А.

Зовнішня політика Кримського ханства
як васала Османської імперії 151

НАПРЯМ 6. РЕЛІГІЇ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ВЧЕННЯ СХОДУ

Дашенко Г. В.

Чань-буддистське вчення в контексті китайської культури
та його вплив на літературу 155

Жмай А. В.

Использование практик медитации и mindfulness
в современном менеджменте..... 159

Іщенко П. О.

Особливості облаштування релігійної громади
мусульман у сучасному Китаї 162

Карпіцький М. М.

Зміна первинно очевидного досвіду життя в буддизмі 166

Маврина О. С.

Наследие «малоазийских поэтов-суфиев» Ашика-паши и шейха
Ельвана в творческом наследии А. Е. Крымского 169

Пилипчук Я. В.

Мусульманская государственность
на территории Грузии (Тбилисский эмират) 171

Піддубна Н. В.

Коранізм в сучасній українській мові..... 175

Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н.

Коран про місце і роль жінки в ісламському суспільстві 178

6. Шевченко Т. Г. Кобзар. Вперше зі щоденником автора; упорядкув. та комент. С. А. Гальченка; передм. І. М. Дзюби. Харків : КК «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 960 с.

7. Якимов П. А. Религиозная лексика – церковная лексика – библейская лексика: к вопросу о соотношении понятий. *Вестник ОГУ*. 2013. № 9 (158). С. 66–68.

8. Яцимирська М. Сучасний медіатекст: словник-довідник. Львів : ПАІС, 2005. 128 с.

Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н.

кандидат філософських наук, доцент,

професор кафедри філософії

Рівненського державного гуманітарного університету

КОРАН ПРО МІСЦЕ І РОЛЬ ЖІНКИ В ІСЛАМСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Процес релігійно-духовного відродження, що розпочався у 90-х роках ХХ ст. у мусульманському середовищі України, інтенсивно триває дотепер, показуючи стабільно високу динаміку збільшення та поширення adeptів ісламу. Мусульманська спільнота стає чимраз активнішою, відбувається її швидка інтеграція в українське суспільство. Це визначає актуальність вивчення соціальних проблем ісламу, викликає гостру потребу в об'єктивній інформації про нього, про його духовні цінності, релігійну практику, спосіб життя. Особливо актуальним у даному контексті є вивчення становища жінки в ісламі та проблеми взаємин чоловіка та жінки. Адже становище жінки немов лакмусовий папірець виявляє дійсний ступінь цивілізованості тієї чи іншої соціальної чи релігійної спільноти, а також безпомилково відбиває ступінь прихильності її членів принципам гуманізму, рівності і милосердя.

Основні ідеї всіх мусульманських богословських концепцій, як би вони не різнилися між собою, ми знаходимо у Корані. Ця книга є головним джерелом ісламського віровчення, культових приписів та шаріатських (релігійно-правових) норм. Тут знайшли відображення не лише різноманітні правила, що стосуються обрядово-культової, моральної, побутової, соціальної сфер поведінки людини, а й у загальних рисах канонізовані важливі положення ісламу про жінку, починаючи з її створення і закінчуючи функціями мусульманки в різноманітних сферах суспільного, сімейного та особистого життя. Цим проблемам присвячені окремі сури Корану, зокрема , 4 – «Жінки», 24 – «Світло», 58 –

«Заклична», 65 – «Розлучення», 66 – «Заборони». Також ці питання частково розглядаються в інших сурах [1: 2, 6, 15, 30, 33, 39, 43].

Насамперед розглянемо проблему походження жінки. Іслам, на відміну від інших авраамічних релігій (їудаїзму та християнства), у питанні створення жінки пропонує більш прогресивний погляд. У Корані не має легенди про створення Єви з Адамового ребра, яке «доводило» б вторинність жінки по відношенню до чоловіка, хоча вона й була відома в ісламському світі. В четвертій сурі «Жінки», в першому аяті є положення, які можуть бути витлумачені в тому сенсі, що чоловік і жінка створені з однієї душі, тобто вони рівноцінні істоти: «О люди! Благоговійте перед Аллахом, Хто створив вас з однієї душі і від неї створив їй пару, а від них обох розмножив багато чоловіків і жінок, розселив їх по Землі [1, 4:1]. В іншому місці: «Він (Аллах) – Той, Хто створив вас з однієї душі, і із неї ж створив їй пару, щоб знайти у неї заспокоєння» [1, 7:189].

Священна книга мусульман інакше ніж їудаїзм і християнство, тлумачить вигнання перших людей із раю. Згідно з Кораном, відповідальність за гріхопадіння лежить не лише на жінці, вони обоє проявили непослух Аллаху: «І вони обоє вкусили від нього (дерева), і відкрилася їм срамна нагота їхня, і (щоб прикрити її) стали вони плести собі одяг із листків райського саду» [1, 20: 121]. В іншому місці: «Однак сатана потягнув їх у гріх і вивів (із блаженства), в якому знаходилися там вони». [1, 2: 36]. При чому, відповідальність за гріхопадіння у більшій мірі лежить на Адаму, адже: «...І тоді сказали Ми: «О Адам! Адже він (Ібліс) – ворог тобі і твоєї дружині. Не допусти, щоб він вигнав вас обох із раю, щоб тобі не стати нещасним... Однак нашептав йому сатана, він сказав: «О Адам! Чи не вказати мені тобі на дерево вічності і власті, що не вичерпається (ніколи)?»» [1, 20: 117, 120]. «Так Бога свого недослухався Адам – і з праведної дороги був спокушений. Однак (милістю Своєю) вибрав його Господь – пробачив і праведним шляхом направив» [1, 20: 121, 122]. Чоловік і жінка обоє розкаялися, були прощені і несуть відповідальність за здійснені вчинки в рівній мірі: «Вийдіть обоє із нього (раю) і будьте у ворожнечі один до одного. А якщо від Мене прийде вам Керівництво, ті, хто послідуєть Заклику Моєму блукати (в невірі) не будуть, нещастя не досягнуть їх» [1, 20: 123].

Незважаючи на те, що сури священної книги формувалися орієнтовно в середині VII століття, коли у арабському суспільстві зберігалось чимало архаїчних елементів та воно мало виражений патріархальний характер, у Корані проголошується рівність чоловіка та жінки перед Богом у своїх правах та обов'язках: «І відповів їм їхній Господь: «Я не зневажу жодного вашого вчинку – чоловік його зробив чи жінка: одні з вас – від інших» [1, 3: 195]. Окрім того, жінки нарівні з чоловіком однаковою мірою заслуговують на Божественну винагороду: «Хто б не

робив добру справу, чоловік чи жінка, які вірують, Ми дамо воістину блаженне життя, надамо їм нагороду, яка буде відповідати їх благим справам» [1, 16: 97]. В іншому місці: «А той, хто робить добро, чоловік це чи жінка і вірує при цьому в Бога, той увійде в рай і там образ не понесе ні на борозенку фінікової кісточки» [1, 4: 124].

У сенсі гендерної рівності може трактуватися положення Корану: «По справедливості, жінки мають те ж саме, що і той, хто над ними...» [1, 2: 228].» Так, один з мусульманських богословів Ібн Кясір, у своїх коментарях вважав, що у цьому вислові мається на увазі те, що жінки стосовно чоловіків мають ті ж самі права, що й чоловіки щодо своїх жінок [3, с. 165], тим самим визнаючи, що мусульманська жінка не була безправною рабинею.

Правда, у Корані все ж таки визнається пріоритетність чоловіка стосовно жінки. Наведена фраза: «По справедливості, жінки мають те ж саме, що і той, хто над ними...» має продовження: «...однак чоловіки – на щабель над ними (тобто жінками – Т.Ш.-Л.).» [1, 2: 228]. Тобто за чоловіком визнається вищий авторитет, адже він повинен матеріально утримувати сім'ю. У Корані читаємо: «Чоловіки стоять над жінками, тому що Аллах дав одним людям перевагу над іншими й тому, що чоловіки витрачають [на них] зі свого майна». [1, 4: 34]

Сімейно-шлюбні відносини, що відображені у Корані, вимагали від подружжя чітко виконувати свої обов'язки: так, чоловік повинен утримувати дружину, а вона, в свою чергу, мала відповідні зобов'язання щодо нього та дітей, народжених у шлюбі: «Матері годують дітей своїх молоком повних два роки; це – для тих, хто захоче завершити [термін] годування. А батько, згідно зі звичаєм, має діставати їм їжу й одяг. Кожен мусить робити тільки те, що в його змозі. Жодна матір не повинна зазнавати збитку за свою дитину і жоден батько – також» [1, 2: 233]. У випадку смерті чоловіка, який залишив спадок своєму синові, піклування про матір та її утримання переходить до сина. Разом з тим, Коран вимагає покори від жінки, яка перебуває на матеріальному утриманні свого чоловіка. У разі не виконання цього припису, чоловік має право її покарати. «Добропорядні жінки віддані [своїм чоловікам], зберігають честь і все, що Аллах велів берегти. А тих, чия непокірність лякає вас, [спочатку] застерігайте, [потім] не кохайте у подружніх ложах і [нарешті] побийте. І коли вони стануть покірні вам, не завдавайте їм кривди нічим» [1, 4: 34].

На час виникнення ісламу така схема взаємовідносин чоловіка й жінки видавалася не лише «справедливою», а й навіть «прогресивною». Якщо ж узяти Європу того часу, то тут становище жінки виглядало не краще, а в деяких моментах навіть гірше.

За Кораном жінка наділена відносно широкими майновими правами. Так, в аятах неодноразово зазначається, що чоловік, беручи жінку, повинен наділяти її частиною свого майна (махром): «Зі щедрості душі

давайте своїм дружинам дар « [1, 4: 4]. «...майте право на задоволення в шлюбі, тому давайте дар (махр)» [1, 4: 25]. Зауважимо, що махр стає особистою власністю дружини. Це має бути така частина, яка б давала можливість жінці існувати у випадку смерті чоловіка або розлучення [2, с. 47]. Жінка також мала право успадковувати частину майна після смерті своїх батьків, а за певних обставин, і після смерті чоловіка. «І не заздріть того, чим Аллах підніс одних з вас перед іншими. Отримують чоловіки частку з заслуженого ними, і жінки частку з заслуженого ними. І моліть Аллаха про щедрість його. Поправді, Аллах відає все досконало.» [1, 2: 238]

Щоправда, за Кораном, доля успадкованого жінкою майна є меншою, ніж доля спадкоємців-чоловіків. Цей момент часто використовується європейськими дослідниками як приклад нерівноправності жінок. Проте, тут необхідно треба врахувати те, що, по-перше, жінка отримувала від чоловіка махр, який був для неї своєрідним «страховим полісом». По-друге, саме на чоловіка покладалося ведення господарства, а також утримання жінки чи жінок та дітей. Ото ж, закономірно, що йому виділялася більша частка при успадковуванні батьківського майна.

Таким чином, незважаючи на те, що Коран наділяв більшими правами чоловіків, ніж жінок, все ж його приписи були певним кроком уперед у плані наділення жінки певними правами, зокрема, у сфері майнових відносин. Виконання коранічних приписів давало можливість захистити жінку в плані соціальному. Також були чітко розписані питання взаємовідносин чоловіка й жінки, укладання та розірвання шлюбу, окреслювалося коло обов'язків чоловіка щодо жінки. В окремих місцях Корану навіть говориться про рівність чоловіка й жінки. Жінка, в певному сенсі, була визнана рівнею чоловікові. На той час це був безсумнівний прогрес у “жіночому питанні”. Інша річ, наскільки ця тенденція могла отримати подальший розвиток.

На жаль, відносно прогресивні положення Корану в жіночому питанні не отримали належного подальшого розвитку в ісламі. Це було зумовлено передусім тією обставиною, що араби, підкоривши ряд народів Азії й Північної Африки, зустрілися з більш жорстким ставленням до жінки, ніж це було в їхньому суспільстві. З цими звичаями й традиціями вони не могли не рахуватися.

Список використаних джерел:

1. Коран. Перевод смыслов и комментарии Иман Валерии Пороховой. Москва, 2004. 800 с.
2. Женщина в исламе / Руководитель-составитель Г.Нуруллина. М. : УММАН, 2003. 283 с.
3. Ислам и женщины Востока (История и современность). Ташкент: Фан, 1990. 252 с.